

DİYALEKTİK DÜŞÜNCE TARİHİ

Yazarı : Selahaddin HİLAV
Yayınevi : Sosyal
Baskı : İstanbul / 1993 / 208 shf.
ISBN :
Bilim Grubu : Felsefe
Türü : Telif
Hitap Ettiği Okuyucu Kitle: Özel İlgi

Genel Değerlendirme:

Diyalektik düşüncenin tarihi, eski Yunan medeniyetinden başlayarak anlatılıyor. Eski Yunan'dan Heraklitos, Zenon, Sofistler, Socrates, Platon, Aristoteles'in düşüncelerine, orta çağ bölümünde Eckhart, Pierra, Abelard'ın görüşlerine, klasik Alman düşüncesinde ise Kant, Goethe, Fichte, Hegel'in görüşlerine yer veriliyor.

Doğu halklarında metafizik düşüncenin günümüze kadar ağır bastığı açıkça görülmektedir. Eski doğu felsefesinin en temel özelliği durağan (statik) ve değişmez bir dünya görüşüne dayanmış olmasıdır. Çinliler ve Hintliler eşyanın özünü, yani cevherini hiç değişmeyen ve kendi kendine özdeş olan bir şey olarak görürler.

Çin felsefesinde birde karşıtlıklar ilkesinden bahsedilir. Çinliler dünyanın kuruluşunda bir takım ikilikler ve karşıtlıklar olduğunu kavramışlardır. Mesela Çinliler gökyüzünü doğurtucu bir erkek yeryüzünü de yani toprağı da doğurgan bir dişi olarak görüyorlardı.

Eski İran felsefesinde karşıtlıklar arasında bir çatışma ve savaş olduğunu görüyoruz. Bu anlayışa göre evrendeki herşey iki kategoriye ayrılmış, bir tarafta ışık ilkesinin yönelttiği iyilik diğer tarafta kötülük ilkesinin yönelttiği kötülük .

YUNAN DÜŞÜNCESİNDE DİYALEKTİK

Yunan felsefesinde daha başlangıcından beri çocukça ve basit biçimde de olsa diyalektikten, oluş ve değişme kavramlarını dile getirerek bahsedildiğini duyarız.

HERAKLEİTOS

Milattan önce 535-475 yaşadığı sanılan Heraklietos Efesli bir aristokratın oğludur. Kendisi bir ayaklanmaya katılmış ve başarısızlığı üzerine Artemis tapınağına kapanarak Dünya ile ilgisini kesmiştir.

Heraklietos insanı bir nesne olarak ilk defa ele almıştır. Ve ben kendimi alıyorum demiştir. Heraklietos'a göre evrendeki herşey değişikliğe uğrar. Bozulmayan hiçbir şey yoktur. Aynı ırmağı iki kez giremezsin. Çünkü her seferinde geçen başka bir sudur.

İnsan ruhu da son derece incelmış ve arınmış bir ateş unsurudur. Kuru akıl daha bilge daha akıllıdır. Rutubet ruhun ateşini kararttığı zaman akıl gücünü kaybeder. Sarhoşluk bu durumun en iyi örneğidir.

ZENON

Aristotelese göre diyalektiğin babası Heraklitos değil Elealı Zenondur. Zenonun diyalektiği özdeşlik ve negatiflik ilkesi üzerine dayanır. Zenon sadece varlığın var olduğunu ve varolmayanın var olmadığını ileri sürer. Zenona göre evrende gördüğümüz çokluk ve çeşitlilik aslında özle ilintisi olmayan temelsiz görünüşlerdir.

Zenon hareketin imkansızlığını göstermek için çeşitli örnekler vermiştir. Atılan bir ok hedefine varabilmek için ardaki bütün noktalarda ayrı ayrı bulunmak zorundadır. Bulunmak durmak demek olduğuna göre ok bütün uçuş süresince duruyor demektir.

SOFİSTLER

Sofistler genel problemlerden uzaklaşıp düşüncesi iradesi ve duygusal hayatı ile insanın kendisini incelemeye çalışmışlardır.

SOCRATES

Socrates geleneklere saygı duymamakta ve devrimci bir çizgi çizmektedir. Sokratesin bütün ustalığı sanki bilmiyormuş gibi yaparak kendi düşündüğünü saklamasında ve başkalarından bir şeyler öğrenmek istiyormuş gibi yapmasında yatmaktadır. Sokrates yönteminin amacı problemi çözmek değil gerektiği gibi ortaya koymaktır. Kabul ettirmek değil problemi aydınlatmaktır.

PLATON

Milattan önce 427-327 yıllarında yaşamıştır. Bilimsel yöntemini insana bağlı olmaktan kurtarmak istiyordu. Araştırmanın her türlüşünün beyhude olduğunu dile getirmiştir. Bunuda şu şekilde izah etmiştir. Aradığım her hangi bir şeyi ya önceden biliyorumdur ,(bu durumda araştırmama gerek kalmaz) yada araştırdığım şey hakkında hiç bir şey bilmiyorumdur. Bu durumda da herhangi bir şey öğrenmeme imkan yoktur. Çünkü araştırmayı nasıl yapmam gerektiğini bilemem. Demek ki bilimin değeri olmadığı gibi başarıya ulaşma şansıda yoktur.

ARİSTOTELES

M-Ö (384-322) Aristoteles bir gençlik yapıtı olan Topiklerde diyalektikten etraflıca söz eder. Bu kitabın amacı muhtemel öncüllerden kalkarak ileri sürülen her problem üzerine kanıtlama yapmamız ve bir kanıt ileri sürdüğümüz zaman bu kanıtı karşı her hangi bir şey söylemekten kaçınmamızı sağlayan bir yöntem bulmaktır.

ORTA ÇAĞDA DİYALEKTİK

Hristiyanlık bir felsefe değil dindir. Bununla beraber tanrı sözü(vahiy) felsefeyi gereksiz hale getirmemiştir. Kecskes bu durumu açıklamak için iki tana durum ileri sürüyor.

1-İnsan oğlunun inandığı şeyi anlamaya ve onu düşünce yoluyla geliştirmeye çalışması doğaldır. Bu durumda felsefe gerekli bir şeydir. Çünkü imanı anlamak ve kavramak ancak felsefenin sağladığı kavramlarla kabildir.

2-Hristiyanlığın felsefe akımlarına başvurması gerekli idi. Çünkü puta tapar Dünya bu dine felsefenin silahları ile saldırıyordu.

Aslında felsefe silahını kullanarak savunmaya girişmek bu dine gerçekten inanmış olanların duyduğu bir zorunluluktur. Çünkü tanrı sözü bir apaçıklık olma niteliğini kaybedince onu akıl yoluyla haklı çıkarmak ihtiyacı duyulmaya başlanmıştı. Ama akıl yoluyla haklı çıkarmaya çalışmak bile tanrı sözüne bir hakaretti. Çünkü tanrı sözünün gerçekten tanrı sözü olabilmesi için herhangi bir koşula bağlı olmayan mutlak bir şey olması gerekiyordu.

PIERRA ABELARD

Abelardın en önemli özelliği bir problemin bütün yönlerini ele almasından kaynaklanır. Fakat sonucu daha çok okuyucuya bırakır. Eğer abelard nihai sonuçları kendisi çıkarmış olsa idi yaptığı iş bu kadar önem arzetmezdi.

ECKHART

Eckhart, tanrıda üç tanrısal kişi ile tanrısal özü bir birinden ayırmaktadır. Tanrısal öz yaratıcı doğadır. Oysa tanrısal beliriş yaratılmış doğadır. Her şey tanrıdan çıkar ve kendi özüne dönmek isteği ile tanrıya döner. İlahiyatın üçlü gücü ilahiyatın kutsal üçlemine tekabül eder. Yani akıl, oğul irade kutsal ruh , hafızada babadır. Tanrı benden vaz geçemez. Çünkü ben olmasaydım o da olmayacaktı.

NİCOLAUS CUSANUS

Bu filozof bilginin üç derecesi olduğunu savunur.

1-Duyular ve hayal gücü 2- Akıl 3- Zeka

Akıl ile hakikat arasındaki ilişki çokgen iki daire arasındaki ilişkiye benzer. Kenarların sayısı arttıkça çokgenin daireye yaklaştığını görürüz. Ama çokgen hiçbir zaman daire haline gelemmez. Demek ki bilginin en üst derecesi kavramlar yoluyla elde edilemez. Ama bütünsel bilgiye ulaştırılan bir bilme biçim,de vardır. Bu zihinsel görüdür. Zihinsel görü gerçekten bir ruh halidir. Bir bakıma duyuların sağladığı bilgiden ayrılır. Çünkü bilgi

kavramsız bir bilgi değil kavram ötesi bir bilgidir.

KLASİK ALMAN FELSEFESİNDE DİYALEKTİK

KANT

Kantın düşünceleri kendinden sonraki bir çok alman filozofa temel olmuştur. Kendinden sonra yazılan eserler ona bir cevap niteliğinde olmuştur. Kant bilgi hakkında ; insanoğlu düşüncenin birleştirici gücü ve somut sezgi tarafından ortaya konulan bilginin dışında herhangi çeşitten başka bir şey elde edemez demektedir. Ayrıca, kant insan zekası ile ve bir vergi olarak belli şeylere ulaşabilir demiştir.

GOTHE

Alman felsefesinde diyalektik düşüncenin önem kazanması ve etkileyici hale gelmesi Gothe ile başlar. Gothe kavramak istediğimiz varlıkları parçalara ayırmadan ve canlı halde, organik yapıları içinde ele almamız gerektiğini söyler.

FICHTE

Fichte; Fransa'da olduğu gibi iktidara devrimle gelmeyen en önemli noktalara yavaş yavaş sızarak derbeyler ve kilise ile uzlaşma yoluna giden alman brujuvazisinin sözcüsü durumunda idi. Yani kilit noktalarını hissettirmeden ele geçiren sınıfın iktidarını temellendirecek bir felsefe yapmak durumunda idi.

HEGEL

Hegel kendinden önceki düşünürlerin birikimlerini bir araya getirip onlardan istifade etmiştir. Hegel yazılarında aynı diyalektik düşünceye esas olan temellerden bahsetmiştir.

Diyalektiğin İdealist Temelleri

1- Bütüncellik ilkesi 2-Oluş ilkesi 3-Çelişki ilkesi 4-Niteliksel değişme ilkesi

Bütüncellik ilkesi diyalektik düşüncenin en kapsamlı düşüncesidir. Bu ilke en geniş anlamıyla herhangi bir şeyin tek başına ve içinde bulunduğu bütünden ayrı olarak ele alındığı zaman kavranamayacağını ileri sürmektir.

Oluş ilkesine göre evren sürekli bir oluş halindedir. Hiçbir unsuru değişmiyor yada hareket etmiyor gibi ele alamayız. Evren sonu gelmez bir

harekettir. Oluş ne kendinden, varlık ne de hiçliktir.

Hegel çelişkiyi şu şekilde açıklar. Herhangi bir şey anlaşılır hale gelmek için kendi karşıtından geçmek zorundadır. Herşey başka bir şeye nispetle tanımlana bilir. Herhangi bir şeyin anlaşılır olabilmesi için bu şeyin karşıtı olan şeyde düşünölmelidir.

Niteliksel değışme ilkesini bir örnekle anlatabiliriz. Ksijenin belli oranlarda birleşmeleri yeni bir cismi yani suyu ortaya çıkarır. Bu yeni cismin nitelikleri oksijenle hidrojenin özellikleri bir araya getirilerek oluşturulamaz. Yani bu yeni maddenin niteliklerini oksijen ve hidrojenin niteliklerinden çıkarsayamayız. Burada söz konusu olan niteliksel bir değışmedir.

ÇAĞDAŞ BİLİMDE DİYALEKTİK

MANEVİ BİLİMLERDE

Bu bilimin temelinde psikoloji vardır. Burada eleştiride bulunan bizzat nesnenin kendisidir. Bir kişi hem hakim hem de savcı olamaz. Özne işin içine girdiğinde nesnellikten söz etmek çok zor olur. Buna en çarpıcı örneği gazete haberlerinden verebiliriz. Aynı olayı iki farklı düşünceye sahip yazarlardan dinlediğimizde sanki farklı bir olayın aktarıldığı kanısına kapılırız.

FİZİKSEL BİLİMLERDE

Bu gün gelinen nokta ile bundan birkaç yüzyıl önceki ulaşılan hedefler bakımından çok fark vardır. Fiziki bilimlerde diyalektiği belli yerlere oturtmak pek mümkün değildir. Eski insanların herhangi bir ölçüm araçları olmadan ortaya koydukları kanunlar elbette bugün geçerli olamaz.

MATEMATİKTE

Matematikte diğer bilimlere nispeten bazı şeyler oturmuştur. Matematikte eski kazanılan bilgiler değerlerini hala korumaktadırlar. Matematiğin inceleme alanı akıl ile ispat edilebilecek şeylerdir. İnsandan insana değışmez.